

ATLAS ORNITOLÒGIC DE CATALUNYA, ZONA DE L'ALT CAMP

per Màrius Domingo i de Pedro

1 - INTRODUCCIÓ

L'Atlas ornitològic és un projecte de realització a nivell internacional. Ja són editats els atlas de Gran Bretanya i d'Irlanda, de França i de Dinamarca i els de molts altres països són en fase d'elaboració, com a Alemanya, a Bèlgica, a Espanya, a Finlàndia, a Holanda, a Itàlia, a Polònia, a Suècia, a Suïssa i a Txecoslovàquia.

Això suposarà una font de documentació de valor incalculable per a qualsevol treball ornitològic.

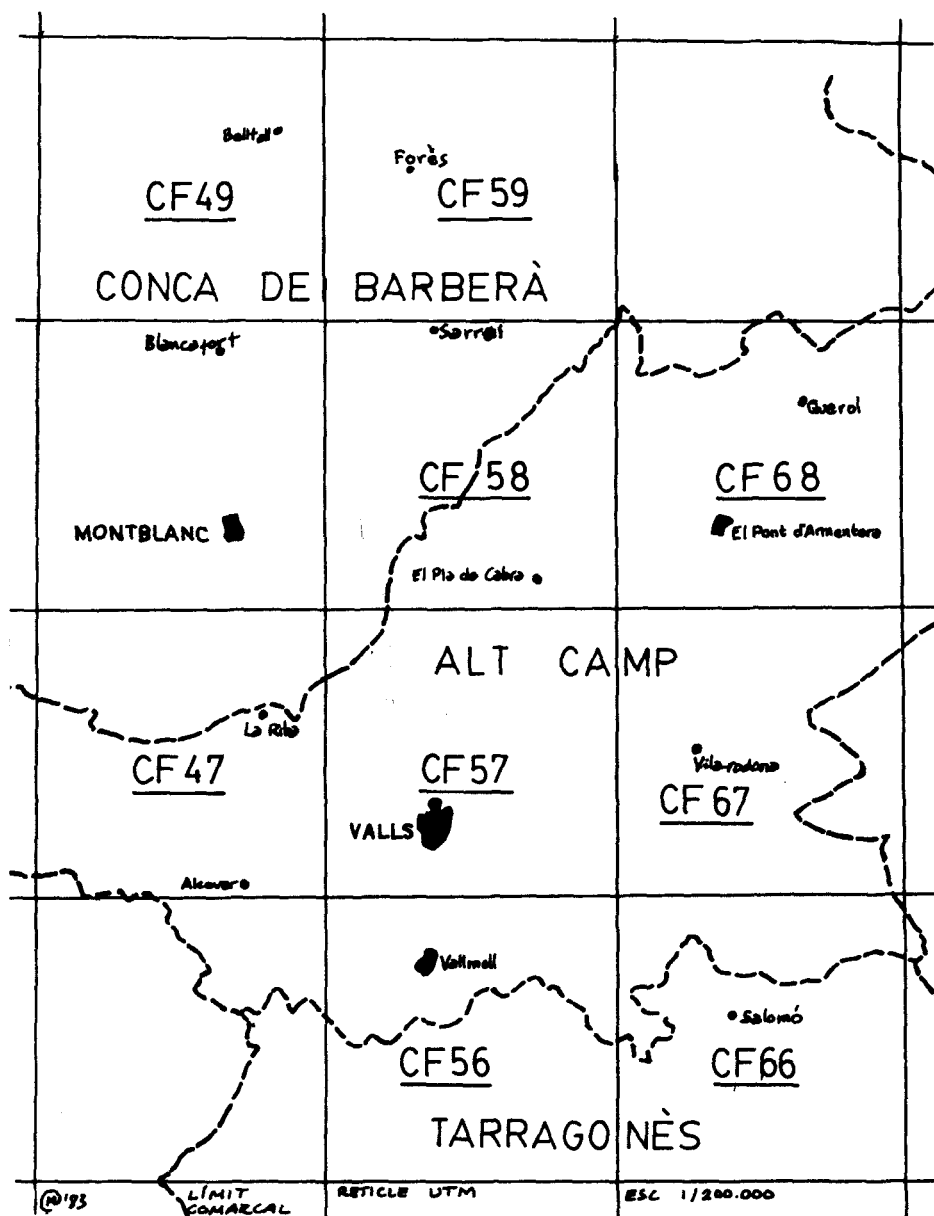
L'Atlas vol cartografiar la distribució de l'avifauna nidificant, en base als mapes escala 1/50.000, sèries AMS amb reticle UTM, de manera que es pugui relacionar la distribució de les espècies amb la latitud, amb la longitud, amb l'alçada sobre el nivell del mar, amb la vegetació, amb el clima, etc...

A més, permetrà de conèixer les variacions, tan naturals com artificials, que pateixen les poblacions d'ocells; augmentarà la cooperació i el coneixement entre els ornitòlegs —en ser aquest un treball col·lectiu— i facilitarà, als nous afeccionats, la tasca de reconèixer els ocells que pot observar, quan es troba en una zona determinada durant l'època de cria.

A Catalunya, s'ha treballat en un atlas propi, l'*Atlas Ornitològic de Catalunya i d'Andorra*, el qual a hores d'ara, té ja tot el territori cobert, quant a treball de camp. L'any 1982 es va donar per acabada la prospecció i, ara, s'està treballant en l'elaboració definitiva dels mapes, del text i de les il·lustracions, així com en un recull de noms vulgars dels ocells a les diferents comarques de Catalunya.

Així doncs, el nostre Atlas, l'Atlas Ornitològic de Catalunya, sortirà, previsiblement, entre el Desembre de 1983 i l'Abril de 1984. El llibre l'editarà Ketres, en català, i s'està tramitant la possibilitat de fer-ne una traducció a l'anglès.

El present treball vol ésser un informe de la tasca que ha dut a terme la Comissió de Natura, pel que fa a l'elaboració de l'esmentat Atlas.

MAPA DE LA ZONA AMB ELS QUADRANTS TREBALLATS PER NOSALTRES

Cal ressaltar, altra vegada, l'interès que té per a qualsevol ornitòleg o, simplement, per a un afeccionat a la natura, conèixer amb precisió les espècies que crien en una zona concreta; en el nostre cas, a l'Alt Camp.

2 - MATERIAL I MÈTODES

2.1. Àrea d'estudi

La zona treballada cobreix gairebé tot l'Alt Camp i una part de la Conca de Barberà, una part del Tarragonès i una altra del Baix Penedès.

Els quadrants UTM coberts, de 100 Km.², com podeu veure al mapa són: CF47, CF49, CF56, CF57, CF58, CF59, CF66, CF67 i CF68.

Les alçades sobre el nivell del mar van des de 100 metres al Tarragonès fins a 963 metres al Montagut. És fàcil, doncs, adonar-se de la gran varietat d'hàbitats que es poden trobar en aquesta extensió de 900 Km.²

Adicionalment, per compte nostre, varem estudiar la resta de quadrants que inclouen part de l'Alt Camp i ens vàrem posar en contacte amb els ornitòlegs que els treballaven, donat el nostre lògic interès per conèixer la situació de la totalitat de la comarca. Aquests quadrants UTM són: CF37, CF46, CF78 i CF79.

2.2. Mètode

Hem recollit les dades independentment per a cada quadrícula UTM, i les hem anades anotant en una fitxa especial, editada per la Societat Espanyola d'Ornitologia (SEO). La classificació de les categories de probabilitat de nidificació, la veureu a la mateixa fitxa. Interessaven, sobretot, dades de la categoria 3, de nidificació segura, per a l'obtenció de les quals cal una prospecció més intensa.

Hem procurat de cobrir bé tot el quadrant visitant tots els hàbitats que s'hi troben, per això hem estudiat la zona sobre el mapa, abans de sortir, cosa que ens ha permès de assenyalar un itinerari.

L'època útil de cens va des del 15 de març fins el 15 de juliol de cada temporada de cria, encara que hi ha ocells, per als quals, cal prospectar fora d'aquestes dates.

L'observador ha de saber identificar a la perfecció, auditivament i visual, totes les espècies que se citen a la fitxa i que és possible que trobi segons la zona que treballi.

Fem servir prismàtics, telescopi, guies de camp, gravacions de les veus dels ocells i els mapes corresponents.

És inestimable, també, l'ajut d'un vehicle, que ens permet de recórrer grans espais amb poc temps.

3 - RESULTATS

En lloc d'exposar el resultat de totes les fitxes individualment, cosa que podria esdevenir poc entenedora i que podria no tenir prou d'interès, donarem un resultat global pel que fa als ocells nidificadors a l'Alt Camp. Aquestes dades seran el resultat, doncs, de la conjunció de les de les fitxes corresponents als quadrants UTM n.ºs CF37, CF47, CF57, CF67, CF46, CF56, CF66, CF58, CF68, CF78, CF79.

Donarem el nom català, el nom científic en llatí i la situació i nidificació, segons veureu a la fitxa.

També inclourem una relació de noms vulgars, recollits a la nostra comarca, que és la mateixa que s'ha enviat per a publicar a l'Atlas Ornitològic de Catalunya.

Cal indicar que totes les dades donades en aquest treball (tant d'espècies que crien com de noms populars) són posteriors a les del llibre *Els ocell a l'Alt Camp* i, per tant, tenen més validesa actualment.

Ànec coll-verd, *Anas platyrhynchos*. Possible.
 Àguila cuabarrada, *Hieraaetus fasciatus*. Segura.
 Aligot comú, *Buteo buteo*. Segura.
 Esparver vulgar, *Accipiter nisus*. Segura.
 Astor, *Accipiter gentilis*. Segura.
 Xoriguer gros, *Falco tinnunculus*. Segura.
 Perdiu roja, *Alectoris rufa*. Segura.
 Guatlla, *Coturnix coturnix*. Segura.
 Rascló, *Rallus aquaticus*. Probable.
 Polla d'aigua, *Gallinula chloropus*. Segura.
 Xixella, *Columba oenas*. Segura.
 Tudó, *Columba palumbus*. Segura.
 Tórtora, *Streptopelia turtur*. Segura.
 Cucut, *Cuculus canorus*. Segura.
 Cucut reial, *Clamator glandarius*. Probable.
 Òliba, *Tyto alba*. Segura.
 Xot, *Otus scops*. Segura.
 Duc, *Bubo bubo*. Possible.
 Mussol comú, *Athene noctua*. Segura.
 Gamarús, *Strix aluco*. Segura.
 Mussol banyut, *Asio otus*. Segura.
 Enganyapastors, *Caprimulgus europaeus*. Probable.
 Siboc, *Caprimulgus ruficollis*. Probable.
 Falciot negre, *Apus apus*. Segura.
 Ballester, *Apus melba*. Segura.
 Abellerol, *Merops apiaster*. Segura.
 Gaig blau, *Coracias garrulus*. Segura.
 Puput, *Upupa epops*. Segura.
 Picot verd, *Picus viridis*. Segura.
 Picot garser gros, *Dendrocopos major*. Probable.
 Terrerola vulgar, *Calendrella cinerea*. Segura.
 Cogullada vulgar, *Galerida cristata*. Segura.
 Cotoliu, *Lululla arborea*. Segura.
 Oreneta vulgar, *Hirundo rustica*. Segura.
 Roquerol, *Hirundo rupestris*. Segura.
 Oreneta cuablanca, *Delichon urbica*. Segura.
 Oriol, *Oriolus oriolus*. Segura.
 Corb, *Corvus corax*. Possible.
 Cornella negra, *Corvus corone*. Probable.
 Gralla, *Corvus monedula*. Segura.
 Garsa, *Pica pica*. Segura.
 Gaig, *Garrulus glandarius*. Segura.
 Mallerenga carbonera, *Parus major*. Segura.
 Mallerenga blava, *Parus caeruleus*. Segura.
 Mallerenga petita, *Parus ater*. Segura.
 Mallerenga emplomallada, *Parus cristatus*. Segura.
 Mallerenga cuallarga, *Aegithalos caudatus*. Segura.
 Raspinell comú, *Certhya brachydactyla*. Segura.
 Cargolet, *Troglodytes troglodytes*. Segura.

Merla d'aigua, *Cinclus cinclus*. Possible.
 Griva, *Turdus viscivorus*. Segura.
 Merla, *Turdus merula*. Segura.
 Merla roquera, *Monticola saxatilis*. Possible.
 Merla blava, *Monticola solitarius*. Segura.
 Bitxac comú, *Saxicola torquata*. Segura.
 Cotxa fumada, *Phoenicurus ochruros*. Segura.
 Rossinyol, *Luscinia megarhynchos*. Segura.
 Pit-roig, *Erithacus rubecula*. Segura.
 Rossinyol bastard, *Cettia cetti*. Segura.
 Bosqueta vulgar, *Hippolaris Polyglotta*. Probable.
 Tallarol de casquet, *Sylvia atricapilla*. Segura.
 Tallarol gros, *Sylvia borin*. Segura.
 Tallareta vulgar, *Sylvia communis*. Segura.
 Tallarol capnegre, *Sylvia melanocephala*. Segura.
 Tallarol de garriga, *Sylvia cantillans*. Segura.
 Tallarol trencamates, *Sylvia conspicillata*. Segura.
 Tallareta cuallarga, *Sylvia undata*. Segura.
 Trist, *Cisticola jundicis*. Probable.
 Bruel, *Regulus ignicapillus*. Segura.
 Papamosques gris, *Muscicapa striata*. Segura.
 Cuereta blanca, *Motacilla alba*. Segura.
 Cuereta torrentera, *Motacilla cinerea*. Segura.
 Botxí, *Lanius excubitor*. Segura.
 Capsigrany, *Lanius senator*. Segura.
 Estornell vulgar, *Sturnus vulgaris*. Segura.
 Estornell negre, *Sturnus unicolor*. Segura.
 Verdum, *Carduelis chloris*. Segura.
 Cadenera, *Carduelis carduelis*. Segura.
 Passerell, *Acanthis cannabina*. Segura.
 Gafarró, *Serinus serinus*. Segura.
 Trencapinyes comú, *Loxia curvirostra*. Segura.
 Pinsà comú, *Fringilla coelebs*. Segura.
 Blauet, *Alcedo atthis*. Possible.
 Cruixidell, *Emberiza calandra*. Segura.
 Gratapalles, *Emberiza cirrus*. Segura.
 Sit negre, *Emberiza cia*. Segura.
 Pardal comú, *Passer domesticus*. Segura.
 Pardal xàrrrec, *Passer montanus*. Segura.
 Pardal roquer, *Petronia petronia*. Segura.

Són noranta, doncs, les espècies que podem trobar criant a la nostra comarca. De setanta-sis, n'hem comprovat, amb certesa, la seva cria. La cobertura aconseguida és, doncs, bona.

Hem de dir que la identificació de l'Estornell negre no és del tot segura, donat que l'hem feta per comparació amb l'Estornell vulgar el qual hem pogut observar en molt bones condicions, però mai amb exemplars a la mà.

És de destacar la presència, encara, d'espècies molt escasses arreu, espècies molt sensibles a la degradació de la natura, com són la Merla d'aigua, el Blauet, l'Àguila cuabarrada, el Mussol banyut, etc.

La varietat d'ocells és, com veiem, considerable i demostra que encara hi ha, a l'Alt Camp, una natura rica i variada que mereix tots els esforços que hi puguem esmerçar per tal de conservar-la.

Els resultats han superat les previsions, donat que el que s'esperava trobar per quadrant en aquesta zona era una mitja de 60 a 70 en total i 50 a 60 segures, i no-saltres n'hem trobat, respectivament; 84/48 al CF47, 69/42 al CF49 (amb dades d'altres ornitòlegs), 61/36 al CF56, 76/54 al CF 57, 73/45 al CF58 (amb dades d'altres ornitòlegs), 53/27 al CF59, 72/49 al CF66, 71/53 al CF67 (amb dades d'altres ornitòlegs) i 64/31 al CF68. A tot l'Alt Camp tenim 90/76.

Veiem que els resultats, com s'ha dit, superen les previsions, però encara les passen més, conjuntament amb d'altres ornitòlegs, el CF47 (92/65) i el CF68 (81/48).

4 - CONCLUSIONS

Hem treballat al camp durant dues temporades de cria i hem obtingut dades prou significatives per a conèixer l'ornitofauna nidificadora a l'Alt Camp, també hem estudiat molt per damunt, la densitat de moltes espècies d'ocells, algunes de les quals fins i tot s'han censat (les més escasses). Aquestes dades però, encara no les tenim enllestides per a incloure-les en aquest treball.

Hem enregistrat tots els noms populars d'ocells, que hem pogut recollir a la nostra comarca.

Queda palès el fet que encara podem gaudir de gran quantitat i qualitat d'ocells, molts dels quals, ens fan algun servei sobretot a l'agricultura, en controlar poblacions d'insectes, rosegadors, etc.

També hem vist les grans agressions que pateix la nostra ornitofauna per diverses causes: indústries contaminants, cacera directa, excés de pesticides als conreus, destrucció d'hàbitats (boscós, aiguamolls...), etc.

Un altre problema greu que, igual que el d'abans, ja coneixíem i afecta les poblacions d'ocells, és el desconeixement quasi total que en té la població. La ignorància fa creure en històries rares que susciten l'odi envers alguns ocells i inciten els caçadors a matar-los, de l'una banda, per ignorància –diem– i de vegades també per idees, com hem dit, equivocades. També es fan servir arts que la llei prohibeix, es fan servir per ignorància, però, fins i tot, coneixent que no són legals. Igualment podem dir de la cacera d'ocells que són protegits...bé, se'ns faria inacabable parlar de les múltiples maneres amb què hom destrueix l'ornitofauna i la natura en general.

Per la nostra part, creiem que la natura no és un bé, nostre, sinó que és un bé de la humanitat i l'hem de deixar tal i com l'hem trobada per als nostres successors.

¿No seria millor comprar als nostres fills uns prismàtics, en comptes d'una escopeta de balins?

5 - NOMS POPULARS

Citarem tots els noms vulgars d'ocells que no coincideixen amb els donats per Maluquer a la guia d'ocells de Peterson et.al. i que hem pogut recollir a Valls o a d'altres poblacions de l'Alt Camp.

<i>Podiceps cristatus</i>	Creuera.
<i>Nycticorax nycticorax</i>	Garsa gris
<i>Buteo buteo</i>	Pilot
<i>Hieraaetus fasciatus</i>	Àguila perdiguera
<i>Falco tinnunculus</i>	Esparver

<i>Coturnix coturnix</i>	Guàtllera, Gotlla
<i>Vanellus vanellus</i>	Cogullada marina
<i>Streptopelia turtur</i>	Tòrtre
<i>Tyto alba</i>	Xibeca?
<i>Otus scops</i>	Xup
<i>Scix aluco</i>	Gall carboner
<i>Apus apus</i>	Falzilla
<i>Upupa epops</i>	Apuput, Gall faver
<i>Jynx torquilla</i>	Moca-lloses
<i>Lullula arborea</i>	Totoliva
<i>Motacilla alba</i>	Pastorella
<i>Troglodytes troglodytes</i>	Ull de bou
<i>Phylloscopus sp.</i>	Futa
<i>Regulus sp</i>	Reiet
<i>Ficedula hypoleuca</i>	Papa-figues, Menjafigues
<i>Oenanthe oenanthe</i>	Còbit
<i>Oenanthe hispanica</i>	Cagamànecs, Cagamànics.
<i>Parus ater</i>	Primavera petita
<i>Parus caeruleus</i>	Primavera blava
<i>Parus major</i>	Primavera
<i>Tichodroma muraria</i>	Aranyer
<i>Emberiza cirrus</i>	Sitroc
<i>Loxia curvirostra</i>	Bec-crusat

Per suposat que aquesta informació és incompleta i modificable. Demanem als que puguin ampliar-la o modificar-la que es posin en contacte amb nosaltres.

6 - CLOENDA

Han treballat al camp, per a l'Atlas ornitològic a la zona de l'Alt Camp:

Miquel Àngel Cañas Sánchez, Josep Manel Concernau i Robles, Joan Guasch i Torné i Màrius Domingo i de Pedro, de la comissió de Natura de l'I.E.V.

Hem d'agrair especialment la col·laboració de:

Joan Brulles, Eloïsa, Jordi Freixes, Francesc Llimona, Josep M.ª Llorach, Pere Mestre, Jorge Muntaner, Humbert Salvador... i la de molta altra gent a qui hem trobat pel camp i que ens ha donat referències molt útils.

També hem d'agrair, com sempre, la col·laboració inestimable de la gent de l'Institut d'Estudis Vallencs.

7 - BIBLIOGRAFIA. (Només la citada).

- Peterson, R.; Mountfort, G.; i Hollom, P.A.D. (1977). *Guia de campo de las aves de España y de Europa*. Omega, S.A. Barcelona.
- Domingo, M i Concernau, J.M. (1982). *Els ocells a l'Alt Camp*. Estudis Vallencs (XI). Edicions I.E.V. Valls.